

Könyvészet:

A „HON” c. újság reggeli száma 1870. dec. 23.

Vasárnapi Újság, 21. évf. 1874. 47. sz. november 22. 752.o. „Halálórásk”: „Bodor Ferencz, volt honvéd kapitány, ki a szabadságharc alatt Csíkszékben az első löpormalmot állította föl, e napokban elhunyt, s magán adakozásokból temették el a fővárosban, hol mint napdfőnök kereste élelmét a honvédelmi minisztériumban. Nyomorral küzdő család maradt utána.”

A Századok repertórium 1867-1975. Szerk. Pamlényi Ervin. (Bp., 1987. Akadémiai Kiadó. Bodor Ferenc: 4479. sz. tétel, 227.o.)

Alapy Gyula: A székely löpörgyártás és ágyúöntés 1849-ben. (Századok, 1925/4-6 sz.)

Dr. Bona Gábor: Századosok az 1848/49. évi szabadságharcban. I. Bp., 2008. Heraldika Kiadó. 192.o. = „Bodor Ferencz: szül. 1804. Magyar, rk. A csíkszentdomokosi rézbánya igazgatója.

1832: Neje Miller Teréz, családos. 1849 tavaszán és nyarán a csíkszékben a löpormalmom vezetője, e beosztásában végül címzetes honvéd százados. A kiegészítés után hivatalnok a magyar hadügyminisztériumban.

Egyed Ákos: Erdély 1848-1849. I-II. Csíkszereda, 1998-1999. II. kötet. 183-184. és 332.o.” Vofkori László: Székelyföld útikönyve II. Csíkszék, Háromszék. (Bp., 1998. Cartographia Kft. 48-51.o. / Csíkszék, Háromszék)

Dr. Száva Tibor Sándor: A bodvaji vashámor. (Kossuth Kalendárium 1849-1999. Bp. 1999.) Pál-Antal Sándor: Csíkszék egy felcsiki falu hét évszázada. (Marosvásárhely, 1996. Mentor Kiadó.)

Nagy Sándor: Háromszék önvédelmi harca 1848-49-ben (Kolozsvár, 1896.)

Emlékkönyv Kelemen Lajos születésének 80. évfordulójára, Kolozsvár 1957. (p. 357-359)

Komán János: „Bodor Ferenc, Gábor Áron testi-lelki jó barátja” (Hargita Kald., 1998. 27-30).

Fogarasy Attila

A Karátsonyi család története (2. rész)

A Karátsonyiak tündöklése

A Szamosújvárról kiágazó örmény eredetű Karátsonyi család a XIX-XX. század fordulóján érte el dicsőségének csúcspontját. A „dicsőség” szót e család kapcsán itt egyáltalán nem gondolom fennköltnek vagy túlzottnak, ekkorra ugyanis a Karátsonyiak – különösen a grófi ágon – dúsgazdag magnásokká váltak, jelentős társadalmi befolyással, közösségi szerepvállalással és adományaik révén méltó megbecsüléssel. Sorozatunk második részében ezen időszak két legjelentősebb alakjának arcát villantjuk fel.

A Karátsonyiak jelentős szerepet játszottak a törökök elleni küzdelmekben. Ezért számos örmény származású családhoz hasonlóan „a törökök kiűzése után szabaddá lett földterületekből hadi vagy polgári érdemeik elismeréséül a királyok által donációkban részesültek”. (Bányai Elemér: A szamosújvári és beodrai gróf Karátsonyi család története.) A családi birtokokat

Karátsonyi László főispán

különösen Karátsonyi Bogdán (Deodat) és annak fia, Lázár növelte meg nemcsak donációk, hanem jelentős vásárlások révén. Ekkor válik a család birtokközpontjává a Torontál vármegyei Beodra, ami megjelenik a nemesi előnévben is.

A XIX. századra a beodrai Karátsonyiak olyan jelentős vagyona tesznek szert, hogy arról legendák kapnak szárnyra. „Lázár valóságos nábobi vagyona ura volt. Zsámi kastélyában egy imazsámoly alatt titkos ajtó vezetett a pincébe, amely tele volt arannyal, gyémánttal, drágakövekkel.” (Országos Hírlap, Budapest, 1898. február 27.)

A családnak Beodrán két pompázatos kastélya is volt. Az első Karátsonyi László (Lázár dédunokája), építtette 1842-46-ban. A hányattott sorsú második kastélyt Karátsonyi Lajos (Lázár fia, gróf Karátsonyi Guidó édesapja) emeltette 1857-ben. (Ez az épület a legtöbb Karátsonyi-kastéllyal együtt a XX. században sajnos megsemmisült.)

Karátsonyi László

Miután Karátsonyi Guidó 1858-ban grófi címet szerzett, a család kétféle ágazott. A nem grófi ág egyik legkiemelkedőbb személyisége kétség kívül Karátsonyi László volt. A Karátsonyiak már addig is betöltöttek jelentős hivatalokat, vállaltak fontos tisztségeket, ő azonban egyenesen a főispáni székig vitte.

„Karátsonyi László 1806. április 19-én született Temesváron. 1827-ben már a vármegye szolgálatában találjuk mint szolgabíró. 1840. október 20-án a tisztújító vármegyei közgyűlés másodszori választottá választotta. Ő képviselte az országgyűlést az 1843-1844. évi ország-

Karátsonyi László által építtetett beodrai kastély

gyűlésen. 1845. szeptember 13-án első alispánná választották. 1848 késő tavaszán az első felelős magyar kormány Karátsonyi Lászlót kinevezte Torontál megye főispánjává, és május 30-án, a Kikindán megtartott megyei közgyűlés hivatalába beiktatta. Főispánként a nemzetgyűlés felső táblájának is tagja lett.

A szabadságharc bukásával birtokára vonult vissza. Szervezőképességét a vízmentesítési munkákban hasznosította, 1858-tól haláláig a Felső-Torontáli Ármentesítő és Belvíz-szabályozó Társulat elnöke volt.

1867-ben a kiegyezéssel ismét átvette a vármegye irányítását, és haláláig, 1869. július 24-ig volt főispánja Torontálnak. Beodrai birtokán helyezték örök nyugalomra.” (Halmágyi Pál: Csanád és Torontál vármegyék tisztségviselői. 1779-1944.)

Azt, hogy korának jelentős személyiségei közé sorolhatjuk őt, az is jelzi, hogy Barabás Miklós, a kor legnagyobb festője készíti el portréját. Az olajfestményt ma a szegedi Móra Ferenc Múzeumban őrzik. Az 1861-ben készült képet 2009-ben restaurálták. (<http://moramuzeum.hu/nka-barabas-miklos-karacsnyi-laszlo-portre-restauralas>)

Gróf Karátsonyi Guidó

A XIX. század egyik legnagyobb művészetpártolója, mecénása Karátsonyi

Gróf Karátsonyi Guidó

Guidó volt. Szülővárosom, Pilisvörösvár egykori földesura 1817-ben látta meg a napvilágot, s alig múlt negyven éves, amikor „jótékony és hazafias nagyszerű áldozatai elismeréséül 1858-ban ausztriai birodalmi grófságra emeltetett”. 1866-ban országgyűlési követnek választják. 1874-ben megkapja a magyar grófi címet is.

Neve inkább alapítványai és adományai, mintsem tekintélyes vagyona és politikai szerepvállalása révén vált ismertté. 1858-ban 2000 forintot adományozott a Magyar

Nemzeti Múzeum könyvtárának. A Magyar Tudományos Akadémiának irodalmi célokra 30 000 forintos alapítványt tett. 10 000 forintot adott „oly célból, hogy az összeg kamatai a legjobb színdarab szerzőjének adassanak ki.” A jutalomért – amely 200 arany volt – felváltva komoly drámai művek s vígjátékok pályázhattak. A jutalmat a viszonylag legjobb mű csak akkor kaphatta meg, „ha drámai, színi és nyelvi tekintetben is kitüntetésre méltó” volt.

Gróf Karátsonyi Guidó Rudolf trónörökös születése alkalmából újabb, 100 ezer forintos jótékony célú alapítványt tett. A magyar irodalom több jeles alkotása született meg az ő mecénási tevékenységének köszönhetően. Arany Jánosnak is a Karátsonyi-féle jutalmat ajánlotta fel az Akadémia azért, hogy lefordítsa Arisztophanész vígjátékait. (A

Budai Karátsonyi palota

mű így Karátsonyi Guidó adományának köszönhetően jelent meg 1880-ban.) Tagja volt a Színészeti Tanoda létrehozása körül buzgólkodó választmányának is – többek között báró Eötvös József társaságában.

Az 1850-es évek második felében Budán, a Krisztinavárosban épített pompázatos palotájában igen értékes magánképtárat hozott létre, főleg barokk festők műveiből. A gyűjtemény egyik legértékesebb festménye Jacob Jordeans Bűnbeesés című alkotása volt.

A romantikus külsejű, neobarokk belsejű reprezentatív palotában – amely a kortársak szerint Budapest egyik legpompásabb épülete volt – színháztermet is építtetett, ahol a kor jeles színművészei léptek fel.

Szülővárosom lakói gróf Karátsonyi Guidó nemes lelkületét leginkább az 1881-ben alapított erénydíjából ismerhették meg. Ezt a díjat a franciaországi erénydíjak mintájára hozta létre vagyontalan, de jó erkölcsű leányok kiházásítása céljából 20 ezer forint összeggel. A kamatokból évenkénti váltással vörösvári, solymári és szentiváni erényes hajdonok részesültek. Az ún. „rózsaleányok” esküvője nagy esemény volt, ahol világi és

Haynald Lajos bíboros, Liszt Ferencs, Apponyi Albert gróf, Karátsonyi Guidó gróf (első sor), Huszát Imre, Széchenyi Imre gróf, Mihalovich Ödön, Augusz Antal báró, Hans Richter, Johann Nepomuk Dunkl (második sor) (Kozmata Ferenc felvétele, 1873)

A palota képtára

egyházi előkelőségek társaságában személyesen a gróf is megjelent.

A jelentős vagyonnal rendelkező gróf az egyházat is bőkezűen támogatta.

Gróf Karátsonyi Guidó 1885 szeptemberében hunyt el. Halálakor Mikszáth Kálmán is megemlékezett a magyar irodalom és művészet egyik legjelesebb mecénásáról: „Ha közéletünknek nem is egyik legnagyobb fér-fija hanyatlott vele sírba, hanem mindenesetre egy jó, derék ember halt meg benne, aki nagy vagyonnal lévén megáldva, abból sokat juttatott a szegényeknek és a közcélok-nak is. Daliás magatartású, izmos, Herkules termetű férfiú volt, ki egész életében mindenkinek kellemes volt, rosszat soha nem tett, de jót nagyon gyakran. Feltűnő alakja s bizonyos eredetiség, mely lényét jellemző, nagyszabású adományai tették őt ismeretese a nyilvánosság előtt. ... Méltó, hogy sokáig kegyeletesen emlékezzünk meg róla mindnyájan, nemcsak a hozzátartozói.”

Az itt közölt fénykép a Borsos és Doctor pesti fotografiai műteremben készült. (Ennek társtulajdonosa, Borsos József nem mellékesen a kor egyik jelentős festője volt.) Az eredeti fotót csak nemrégiben fedeztem fel gróf Karátsonyi-Keglevich Imre – ő volt az utolsó Karátsonyi-gróf – pilisvörösvári hagyatékában.

Folytatjuk

Linkajánló: <http://karatsanyi.hu>